

Фінансується
Європейським Союзом

Zentrum
Liberaler
Moderne

УКРАЇНА МАЙБУТНЬОГО:

ВСТУП ДО ЄС, ПОВОЄННА
ВІДБУДОВА, ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ
ТА ЕНЕРГЕТИЧНА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ
ОЧИМА ПЕРЕСІЧНОГО УКРАЇНЦЯ

Аналітична записка на основі всеукраїнського соціологічного опитування

лютий 2024

Фінансується
Європейським Союзом

Zentrum
Liberale
Moderne

Ця аналітична записка містить аналіз результатів опитування думки громадян України щодо повоєнного зеленого відновлення, ставлення до питань довкілля та енергетики в час війни та вступу до ЄС.

Документ визначає основні тенденції у ставленні українців до питань довкілля, енергетики, вступу в ЄС під час війни, а також бачення майбутнього України. Містить окремі порівняння із даними всеукраїнського соціологічного опитування 2023 року.

Публікація підготовлена за фінансової підтримки Європейського Союзу у межах проєкту «Інтеграція сталого розвитку в Україні відповідно до Європейського зеленого курсу». Проєкт реалізується консорціумом громадських організацій: «ДІКСІ ГРУП» (координатор), Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля», Асоціація «Енергоефективні міста України», «Українська академія лідерства», «Жіночий енергетичний клуб України», «ДЗИГА», «ПЛАТО». Зміст публікації є виключною відповідальністю ГО «Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля» і не обов'язково відображає позицію Європейського Союзу.

Проведення соціологічного опитування стало можливим завдяки підтримці Федерального міністерства закордонних справ Німеччини у межах проєкту «Україна в Європі - німецько-український парламентський діалог, посилення компетенції по Україні в Німеччині та просування європейської інтеграції України», що реалізується у партнерстві з Центром ліберальної сучасності (Zentrum Liberale Moderne).

Авторські права на цей аналітичний документ належать ГО «Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля».

Будь-яке використання, окрім загальноприйнятих наукових норм цитування, інформації, що відображає зміст цього аналітичного документу, без письмової згоди забороняється. Цитувати як: «Україна майбутнього: вступ до ЄС, повоєнна відбудова, екологічні проблеми та енергетична незалежність очима пересічного українця. Аналітична записка. – Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля» (2024).»

ЗМІСТ

Резюме.....	4
Вступ.....	6
Розділ I. Довкілля та енергетика у воєнний час.....	8
Розділ II. Україна майбутнього: повоєнна відбудова та зелені питання.....	15
Розділ III. Вступ України до ЄС.....	19

РЕЗЮМЕ

(Основні висновки та рекомендації)

За результатами соціологічного опитування 2024 року можна виділити дві основні тенденції, що спостерігаються у більшості відповідей громадян:

Значне зростання впливу війни на думку людей, навіть в питаннях, які прямо не пов'язані з війною.

Низька поінформованість громадян з багатьох актуальних питань (як в контексті повоєнної відбудови, так і майбутнього вступу України в ЄС).

Українці розуміють важливість екологічних проблем під час війни: жодна із запропонованих екологічних проблем не набрала менше 26%. Серед «лідерів» екологічних проблем під час війни – замінування території (80,5%) та утворення відходів війни (уламки зруйнованих будівель, залишки військової техніки та інше) (71,8%). У порівнянні з результатами соціологічного опитування, проведеного на початку 2023 року, збільшилась кількість людей, яких турбують практично усі запропоновані екологічні проблеми. Найбільше зростання спостерігається щодо замінування територій, де частка зросла з 40,4% аж до 80,5%. Частка тих, кого турбує питання можливого радіаційного забруднення, хоча і зросла порівняно з 2023 роком (34,8%), кількість громадян, що вважають цю проблему серйозною залишається нижчою порівняно з іншими проблемами.

Українці розуміють серйозність шкоди, завданої довкіллю України внаслідок російської агресії, проте кошти від компенсації збитків від росії за екологічну шкоду, українці не схильні віддавати на відновлення довкілля. Використання коштів на екологічні цілі (очистка водойм і річок, відновлення лісів, заповідників та інших природних територій) підтримує 31,8% респондентів. Три пріоритети, куди б мали спрямовуватися кошти з компенсації екологічних збитків, на думку людей є: підтримка та розвиток армії (61,6%), відновлення житла та інфраструктури (57,1%) та компенсації людям, що постраждали внаслідок воєнних дій (55,6%).

Важливість енергетичної незалежності та доступних цін на газ, електроенергію і тепло для населення практично не змінились у порівнянні з 2023 роком. Ці заходи і надалі залишаються фаворитами українців - їх підтримує 50% та 59% респондентів відповідно. Спостерігаємо тривожну тенденцію щодо тих заходів, які стосуються озеленення та декарбонізації енергетичного сектору: їх підтримка зменшується. У 2024 році скоротилась частка тих, хто підтримував перехід на чисті джерела енергії (з 30,4% у 2023 році до 25,4%) та скорочення шкідливого впливу на довкілля (з 35,1% до 14,7%). Попри високий рівень підтримки енергетичної незалежності, 48% респондентів не готові до жодних додаткових витрат або дій задля її досягнення.

Опитані українці вважають, що повоєнну відбудову і розвиток України необхідно розпочинати з відбудови будинків та інфраструктурних об'єктів. Так вважає 46,6% респондентів. Жорстка боротьба з корупцією при використанні коштів на відбудову другий рік поспіль залишається топ пріоритетом українців, коли мова йде про повоєнне відновлення України. Більше того, частка тих, хто підтримує цей принцип суттєво зросла: 68,9% у 2024 році проти 43,1% у 2023 році. Наступна трійка лідерів – пріоритетність національної безпеки, включаючи енергетику та оборону (41,3%), відбудувати краще, ніж було (39,4%) та створення умов для повернення людей додому (38,3%). Зелена відбудова (розвиток сфер енергоефективності, відновлюваної енергетики, екологічний транспорт, збереження довкілля) є пріоритетною лише для 22,6%.

Українці не отримують достатньо інформації з питань майбутнього членства в ЄС. Більше того, показники поінформованості лише знизились, порівняно з результатами опитування 2023 року. Про вплив євроінтеграційних реформ особисто на людей має уявлення лише 32,1% опитуваних, а про вимоги, які висуваються до України - 33,4%.

Респонденти мають мало інформації про інструменти повоєнної відбудови та програми енергоефективності. Українці практично не користувались державними програмами енергоефективності або відновлення будівель з моменту початку повномасштабного вторгнення росії проти України (89,3%). А 6,1% респондентів взагалі не знають про такі програми. 64,2% респондентів не знають про жоден з процесів планування відбудови. Найнижчий показник отримала цифрова екосистема для підзвітного управління відбудовою DREAM (3,7%).

Робоча сила (55,3%), земля (чорнозем, ліси) (53,2%) та сировинна база (42%) - найважливіші вигоди, які, на думку українців, отримає ЄС від вступу України. З іншого боку, українці вважають, що основною вигодою для України від членства в ЄС є збільшення обсягів інвестицій (39,6%). Друге та третє місце в рейтингу - це зменшення рівня корупції та підвищення прозорості влади (35,4%), а також зростання економіки та створення нових робочих місць (33,8%) відповідно. Що стосується делегування прийняття важливих рішень Європейському Союзу, респонденти сприймають цю перспективу нейтрально (28,3%), радше позитивно (23,8%) та позитивно (23,0%). Тобто, більше половини українців схвально ставляться до того, що певні рішення у майбутньому будуть прийматись на рівні ЄС, а не на національному.

Однією з основних рекомендацій, яку можна зробити для усіх стейкхолдерів, що займаються питаннями інформування населення з важливих питань, є необхідність підвищення рівня поінформованості як з питань повоєнної відбудови України, так і розуміння процесу та наслідків вступу до ЄС.

Необхідно доносити до громадян більше інформації щодо інструментів відбудови, якими вони безпосередньо можуть скористатись.

Важливим питанням є також інформування щодо відбудови на зелених принципах, а також відновлення довкілля після війни, включно з безпосереднім впливом війни на екологічну якість життя громадян.

Потрібно озвучувати та проговорювати з населенням кожен реформу, яка веде нас до повноправного членства у ЄС. Серед населення варто популяризувати позитивні аспекти вступу до ЄС для життя українців: вони будуть більш захищеними у своїх правах, матимуть більше шансів для розвитку, вищий рівень життя та впевненість у майбутньому. Це актуально як ніколи, враховуючи війну з росією та її агресивну інформаційну політику, яку вона цілеспрямовано проводить з метою дискредитації теперішньої української влади та зовнішньополітичного курсу країни в цілому.

Результати опитування вказують на потребу удосконалення інформаційної кампанії з питань євроінтеграції, враховуючи конкретний вплив на особисте життя громадян та надаючи конкретні дані про вимоги до країни для членства в ЄС. Важливо розвивати засоби комунікації та забезпечувати доступні та зрозумілі інформаційні ресурси, щоб забезпечити кращу поінформованість громадськості та сприяти підтримці євроінтеграційних зусиль.

Важливим месиджем для громадянського суспільства є готовність значної частини респондентів приєднатись до громадського чи волонтерського руху, що вказує на потенціал підвищення активності громадян у різних сферах суспільного життя, зокрема й екологічній.

ВСТУП

Україна продовжує потерпати від збройної агресії росії проти нашої держави: щодня гинуть люди, руйнується критична інфраструктура, житло, промислові об'єкти, величезної шкоди зазнає довкілля. Проте українці не лише вірять в перемогу, а й планують своє повоєнне життя вже сьогодні і з надією дивляться у майбутнє.

Для планування повоєнної відбудови і відновлення України, а також здійснення необхідних кроків для якнайшвидшого вступу України до ЄС, важливо знати думку громадян України: що вони думають про питання довкілля та енергетики в час війни, якою бачать Україну майбутнього та її повоєнну відбудову, що є пріоритетним, а що можна відкласти на завтра, чи готові до вступу в ЄС.

Відповіді на ці та інші питання ми спробували проаналізувати в аналітичній записці, підготовленій на основі всеукраїнського соціологічного опитування, проведеного Соціологічною агенцією "ФАМА" на початку 2024 року. Низка питань має порівняльну характеристику з результатами опитування думки громадян 2023 року¹.

Опитування проводилось методом "face to face" інтерв'ю. Загалом було опитано 2000 мешканців України віком від 18 років. З міркувань безпеки опитування не проводилось у Донецькій, Луганській, Херсонській, Запорізькій областях та АР Крим. Опитування було проведено у рамках виконання проєкту "Інтеграція сталого розвитку в Україні відповідно до Європейського зеленого курсу" за фінансової підтримки Європейського Союзу, а також на виконання проєкту "Україна в Європі - німецько-український парламентський діалог, посилення компетенції по Україні в Німеччині та просування європейської інтеграції України", що реалізується DiXi Group у партнерстві з Центром ліберальної сучасності (Zentrum Liberale Moderne) за фінансової підтримки Федерального міністерства закордонних справ Німеччини.

Мета аналітичної записки - визначити основні тенденції та бачення українців з питань повоєнної відбудови України, ставлення до екологічних проблем та енергетичних реформ у час війни, вступу України в ЄС, а також запропонувати рекомендації щодо підвищення поінформованості та роботи над проблемними питаннями.

Документ складається з трьох основних розділів:

- I. Довкілля та енергетика у воєнний час. У розділі аналізуються результати опитування щодо таких питань як важливість екологічних проблем в час війни, серйозність шкоди, завданої довкіллю України, найважливіші заходи у державній політиці України в сфері енергетики, до чого готові українці задля досягнення енергетичної незалежності, щодо участі українців у державних програмах енергоефективності та відновлення будівель, а також щодо залученості українців до громадської та волонтерської діяльності.
- II. Україна майбутнього: повоєнна відбудова та зелені питання. У цьому розділі проведено аналіз щодо підтримки принципів повоєнної відбудови та відновлення України (є також порівняння з 2023 роком), поінформованості про процеси повоєнної відбудови України, на що повинні спрямовуватись кошти з компенсації екологічних збитків, з чого розпочинати зелене відновлення та розвиток, бачення України майбутнього та її міст.

¹ Як війна змінює українців: опитування думки громадян про війну, довкілля, повоєнну відбудову та вступ до ЄС. Аналітична записка. – Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля» (2023). // <https://www.rac.org.ua/priorityty/politychni-protsey-ta-dovkillya/stavlennya-gromadyan-do-dovkillya/yak-viy-na-zminyue-ukrayintiv-opytuvannya-dumky-gromadyan-pro-viynu-dovkillya-povoennu-vidbudovu-ta-vstup-do-es-2023>

III. Вступ України до ЄС. У розділі аналізуються питання поінформованості українців про процес вступу в ЄС, зокрема переговорного процесу, необхідних реформ, вимог до України. Також пропонується інформація щодо бачення респондентів вигод для українців, а також громадян ЄС від майбутнього вступу України. Аналізується інформація про ставлення до делегування прийняття важливих законотворчих рішень від Верховної Ради або Уряду України до ЄС.

Документ може бути цікавий для представників органів державної влади, місцевих органів влади, громадських організацій, аналітичних центрів, донорів і міжнародних організацій, експертів, які займаються питаннями повоєнної відбудови України, впровадженням реформ у сферах Європейського зеленого курсу, євроінтеграції України, підвищення екологічної свідомості мешканців України.

РОЗДІЛ I.

ДОВКІЛЛЯ ТА ЕНЕРГЕТИКА У ВОЄННИЙ ЧАС.

Українці розуміють важливість екологічних проблем під час війни: жодна із запропонованих екологічних проблем не набрала менше 26%.

Найбільшою екологічною проблемою, що пов'язана зі збройною агресією росії проти України, є замінування територій. Так вважає 80% опитаних мешканців України. Цифра зросла вдвічі у порівнянні з 2023 роком.

Збільшилася частка українців, яких турбує можливе радіаційне забруднення України, проте така частка не є значною, у порівнянні з іншими екологічними проблемами під час війни.

73,4% опитаних українців вважають, що шкода, завдана довкіллю України внаслідок російської агресії, є надзвичайно серйозною.

59% українців вважають, що найважливішим заходом у державній енергетичній політиці України є забезпечення доступних цін на газ, електроенергію, тепло для населення, а 50% – забезпечення енергетичної незалежності.

Ще 39% вважають за потрібне акцентувати зусилля на боротьбі з монополіями, наприклад аби мати можливість обирати постачальників електроенергії чи газу. 25% опитаних вважають, що державна енергетична політика має зосереджуватись на переході на чисті джерела енергії, в той час як енергоефективність є важливим пріоритетом лише для 19%.

З моменту початку повномасштабного вторгнення росії в Україну лише 4,6% українців скористались державними програмами енергоефективності або відновлення будівель.

Лише 2,1% опитаних українців були членами або волонтерами громадських чи благодійних організацій. З моменту повномасштабного вторгнення росії в Україну ними стало ще 6,6% респондентів. Водночас, ще 15% готові долучитись до роботи громадських організацій.

Респондентам було запропоновано обрати із переліку екологічних проблем ті, які вони вважають найважливішими під час війни. Лише 0,8% опитаних українців не турбує жодна проблема. Переважна більшість екологічних проблем (окрім браку доступу до питної води, знищення заповідників та дикої природи, можливого радіаційного забруднення та забруднення повітря) набрали більше 50%, що свідчить про те, що **українців турбує вплив стану довкілля на їхнє життя та здоров'я у період війни.**

Серед «лідерів» екологічних проблем під час війни – замінування території (80,5%) та утворення відходів війни (уламки зруйнованих будівель, залишки військової техніки та інше) (71,8%). Інші екологічні проблеми, а саме: забруднення ґрунтів, поширення отруйних (шкідливих) речовин внаслідок обстрілів нафтобаз, газових сховищ, об'єктів хімічної промисловості, забруднення річок та інших водних об'єктів, знищення лісів, – однаково важливі для українців (від 52,2% до 55,5%).

Питання нищення самої природи також не залишилось поза стурбованістю українців: 42,1% опитаних українців вважає знищення заповідників та дикої природи найважливішою екологічною проблемою, а 55,5% - нищення лісів.

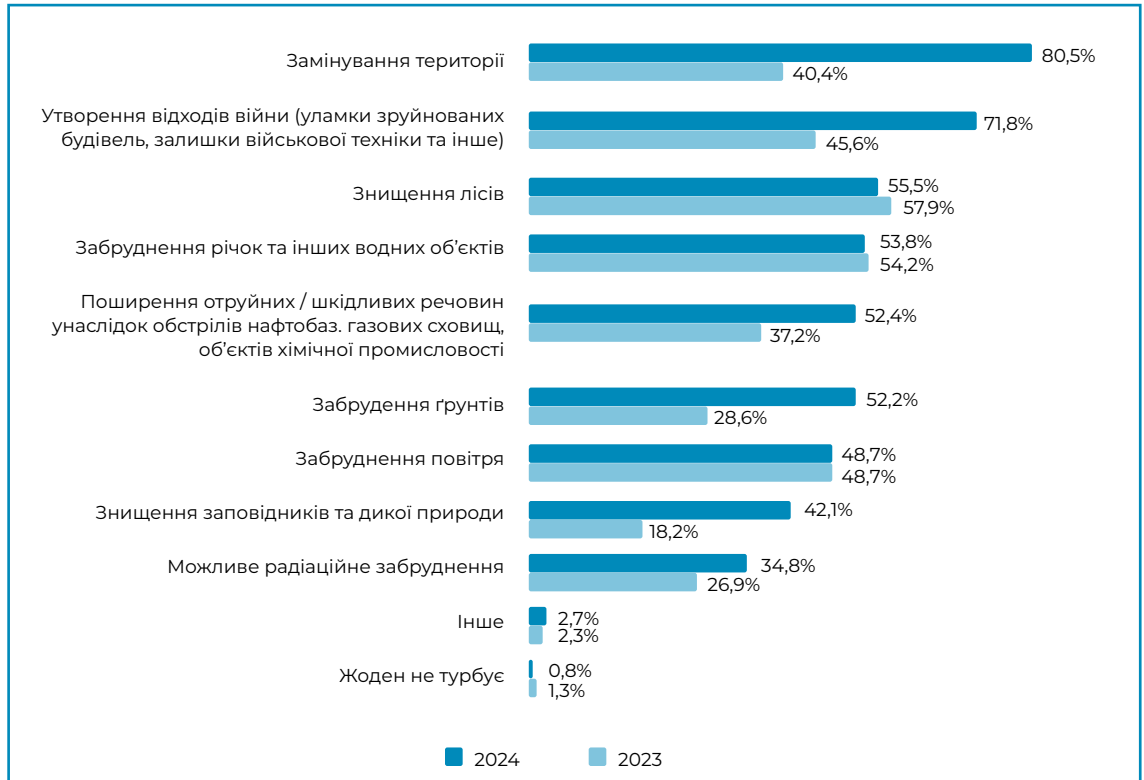
Лише 26,3% опитаних українців вважають **брак доступу до питної води** найважливішою екологічною проблемою, незважаючи на труднощі, які були з доступом до питного водопостачання після підриву Каховської ГЕС влітку 2023 року. Це може свідчити про належне реагування на цю проблему з боку органів влади та волонтерів, які допомагали з евакуацією людей та задоволенням нагальних потреб постраждалих.

Частка тих, кого турбує питання можливого радіаційного забруднення, хоча і зросла порівняно з 2023 роком (34,8%), кількість громадян, що вважають цю проблему серйозною залишається нижчою порівняно з іншими проблемами. Це можна пояснити низькою поінформованістю людей та незначним висвітленням цієї проблеми для пересічних українців у мас медіа, адже загроза з радіаційною безпекою залишається серед основних загроз під час війни у зв'язку з окупацією росією Запорізької АЕС.

У порівнянні з результатами соціологічного опитування, проведеного на початку 2023 року, збільшилась кількість людей, яких турбують практично усі запропоновані екологічні проблеми. **Найбільше зростання спостерігається щодо замінування територій, де частка зросла з 40,4% аж до 80,5%, а також щодо утворення відходів війни (з 45,6% до 71,8%)**. Спостерігається збільшення кількості людей, яких турбує питання забруднення шкідливими речовинами (з 37,2% до 52,4%), забруднення ґрунтів (з 29,6% до 52,2%) і знищення заповідників та дикої природи (з 18,2% до 42,1%).

Слід також зауважити, що щодо жодної екологічної проблеми із запропонованого переліку не зменшився відсоток українців, які вважають її важливою, у порівнянні з 2023 роком. Це може свідчити як про те, що мешканці відчувають посилення тиску війни на екологічну якість їх життя, а також про підвищення поінформованості про екологічні проблеми, які виникають у зв'язку із збройною агресією росії проти України.

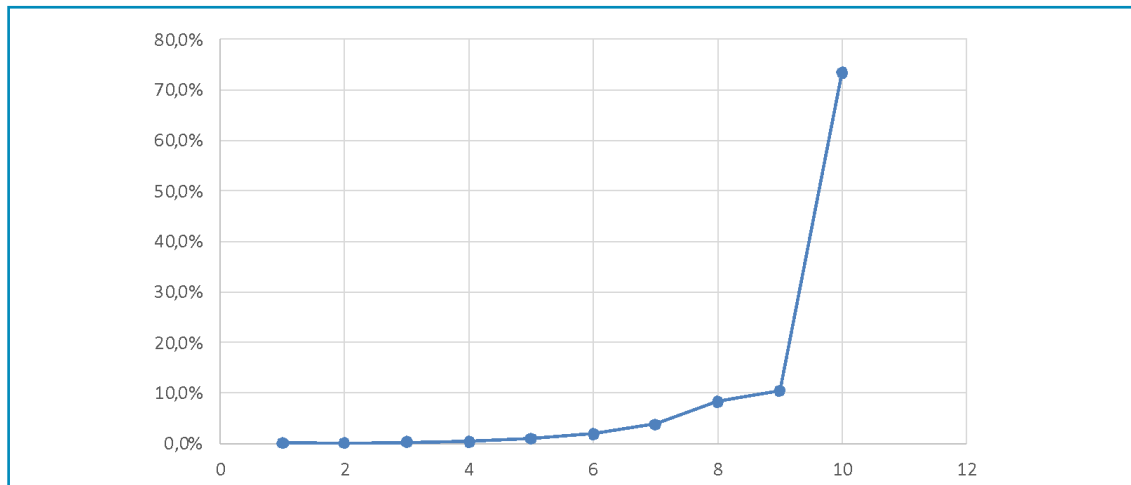
Найважливіші екологічні проблеми під час війни

Джерело: всеукраїнське соціологічне опитування, 2023, 2024, соціологічна агенція ФАМА.

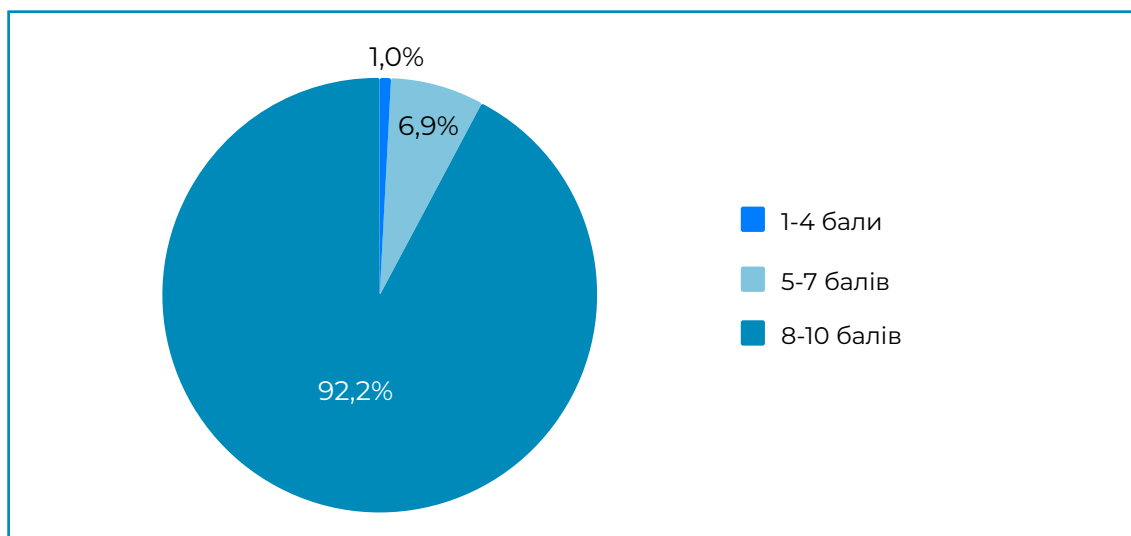
Українці не лише відчувають вплив війни на довкілля особисто, вони також розуміють серйозність шкоди, завданої довкіл्लю України внаслідок російської агресії. На прохання оцінити серйозність шкоди довкіл्लю за десятибальною шкалою (де 1 – незначна проблема, а 10 – дуже велика проблема), **73,4% українців обрали максимальну оцінку проблеми, а 92,2% опитаних обрали оцінку не нижче 8.**

Серйозність шкоди, завданої довкіл्लю України внаслідок російської агресії

Джерело: всеукраїнське соціологічне опитування, 2024, соціологічна агенція ФАМА.

Оцінка серйозності завданої довкіл्लю шкоди

Джерело: всеукраїнське соціологічне опитування, 2024, соціологічна агенція ФАМА.

Кількість опитаних, які визначили серйозність шкоди довкіл्लю на рівні 1 – 6 балів, коливається від 0,1 до 1,9%. Спостерігаються деякі відмінності в оцінці, наданій чоловіками та жінками. Так, до максимальної оцінки серйозності заподіяної шкоди схиляється 77% опитаних жінок та 69,1% опитаних чоловіків. Проте, якщо ми подивимось на загальну кількість тих, хто поставили оцінки «10» та «9», така різниця компенсується за рахунок оцінки «9», до якої схиляється 9,3% жінок та 11,9% чоловіків.

В умовах загроз для енергетичної безпеки України, руйнувань енергетичної інфраструктури під час війни та намірів нашої держави щодо декарбонізації енергетичного сектору, думка громадян щодо важливості тих чи інших заходів у сфері енергетичної політики є особливо важливою.

Найбільшу підтримку із запропонованого переліку набрали два заходи, які, в певній мірі, суперечать один одному: доступні ціни на газ, електроенергію, тепло для населення обрали 59,0% респондентів, а енергетичну незалежність – 50,0%. Найнижчу підтримку від мешканців України отримали такі заходи: розвиток малих установок з виробництва електроенергії з метою децентралізації (13,4%), перетворення України на експортера енергії (13,0%), скорочення шкідливого впливу на довкілля (14,7%).

Перехід на чисті джерела енергії (сонце, вітер, біоенергетика) підтримує чверть опитаних, а за боротьбу з монополістами виступає 39,1% опитаних. Не дуже популярним заходом є енергоефективність, яку обрало 19,3% респондентів.

У порівнянні з даними всеукраїнського соціологічного опитування 2023 року, спостерігаємо певні зміни у ставленні пересічних українців до важливості заходів у сфері енергетики. **Зокрема, спостерігаємо тривожну тенденцію щодо тих заходів, які стосуються озеленення та декарбонізації енергетичного сектору: їх підтримка зменшується.** Це може бути пов'язано як з недостатністю інформаційно-просвітницької роботи з питань важливості посилення зеленої складової енергетики, зокрема і задля досягнення енергетичної незалежності України, так і з загостренням питання енергетичної бідності населення, коли переважає підтримка заходів зі зниження цін.

У 2024 році скоротилась частка тих, хто підтримував перехід на чисті джерела енергії. Якщо у 2023 році за цей захід було 30,4%, то у 2024 році – 25,4%. **Ще більш критичну ситуацію спостерігаємо зі скороченням шкідливого впливу на довкілля: 35,1% у 2023 році та 14,7% у 2024 році.** Тим не менше, підтримка питання енергоефективності трохи зросла: із 14,6% у 2023 році до 19,3% у 2024 році, що за сучасних умов в енергетичному секторі не є суттєвим проривом.

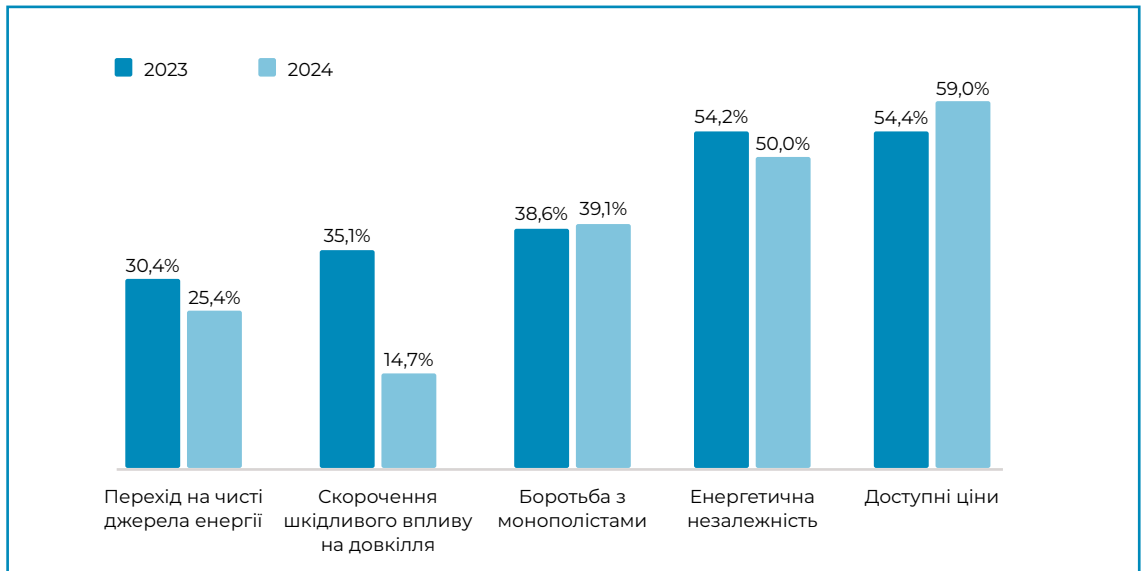
Ставлення до питань енергетичної незалежності та доступних цін на газ, електроенергію і тепло для населення практично не змінилось у порівнянні з 2023 роком. Ці заходи і надалі залишаються фаворитами українців.

Найважливіші заходи у державній політиці України у сфері енергетики

Джерело: всеукраїнське соціологічне опитування, 2024, соціологічна агенція ФАМА.

Які з цих заходів у державній політиці України у сфері енергетики найважливіші?

Джерело: всеукраїнське соціологічне опитування, 2023, 2024, соціологічна агенція ФАМА.

Беручи до уваги високу пріоритетність питання енергетичної незалежної України, яку ми зафіксували у 2023 році, ми запитали мешканців України про те, до чого вони готові заради досягнення енергетичної незалежності. Результат не може не засмучувати: **48% респондентів не готові до жодних додаткових витрат або дій задля досягнення енергетичної незалежності.**

Тим не менше, 40,4% опитаних громадян готові скоротити власне споживання електроенергії. Таку цифру можна пояснити перш за все прагненням українців скоротити власні витрати на електроенергію. До зростання цін готові 13,2% громадян, але за умови розвитку зелених джерел енергії. Зі збільшенням податків можуть погодитись 5,8% опитаних, а із зростанням цін на електроенергію та природний газ ще менше – 4,9%.

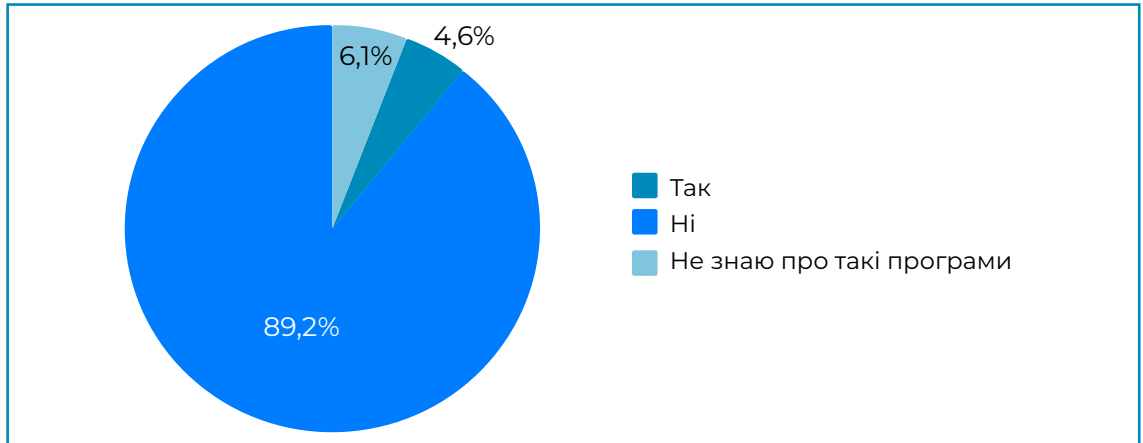
До чого Ви готові заради досягнення енергетичної незалежності України?

Джерело: всеукраїнське соціологічне опитування, 2024, соціологічна агенція ФАМА.

Мешканці України практично не користувались державними програмами енергоефективності або відновлення будівель з моменту початку повномасштабного вторгнення росії проти України (89,3%). А 6,1% респондентів взагалі не знають про такі програми.

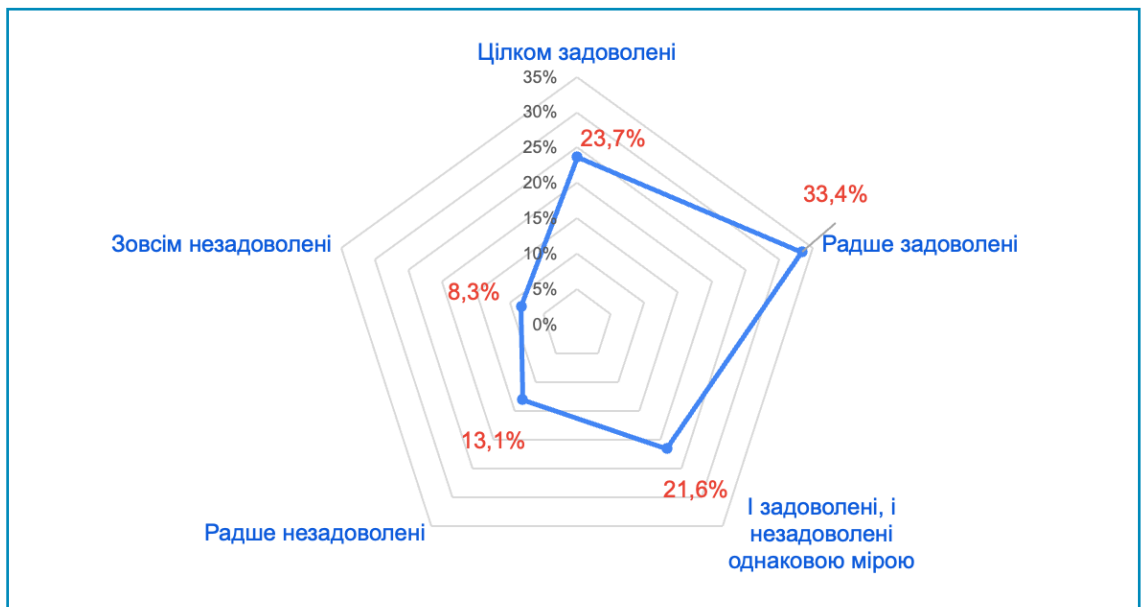
Чи брали Ви участь у державних програмах енергоефективності або відновлення будівель після 24 січня 2022 року

Джерело: всеукраїнське соціологічне опитування, 2024, соціологічна агенція ФАМА.

Із 4,6% опитаних українців, які скористались програмами енергоефективності або відновлення будівель, зовсім не задоволеними виявилось 8,3%, а цілком задоволеними та радше задоволеними 57,1%.

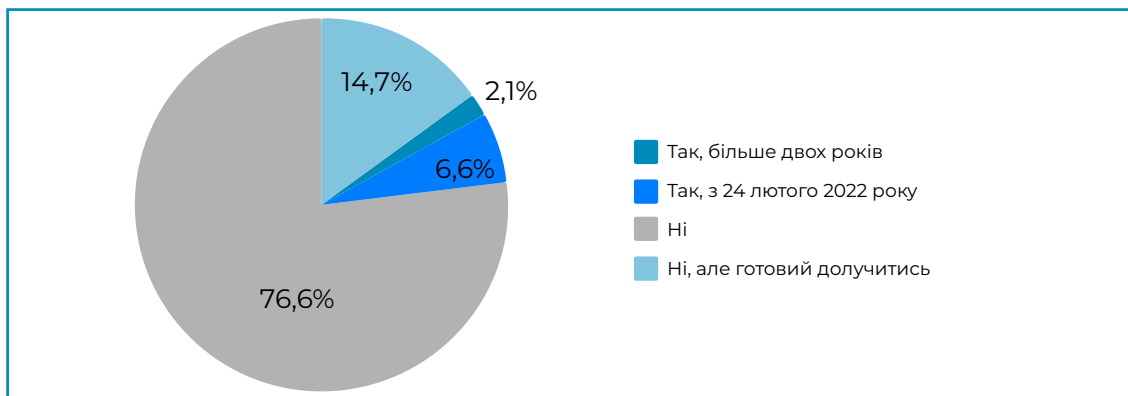
Чи задоволені мешканці участю у програмах енергоефективності або відновлення

Джерело: всеукраїнське соціологічне опитування, 2024, соціологічна агенція ФАМА.

З моменту повномасштабного вторгнення росії в Україну 6,6% опитаних громадян долучились до громадської чи благодійної організації. **Хоча загалом активність громадян є дуже низькою: 76,6% не беруть участі в громадській чи волонтерській роботі.** Тим не менше, 14,7% респондентів відповіли, що вони готові долучитись до такої діяльності, що створює потенціал для розвитку сектору громадських та благодійних організацій.

Чи є Ви членом або волонтером громадської чи благодійної організації?

Джерело: всеукраїнське соціологічне опитування, 2024, соціологічна агенція ФАМА.

Більшість опитаних мешканців України, які є членами громадських чи благодійних організацій, – допомагають армії (85,6%), працюють в соціальній сфері (15,4%), допомагають дітям (14,5%) чи ВПО (17,3%).

Членом якої організації Ви є?

Джерело: всеукраїнське соціологічне опитування, 2024, соціологічна агенція ФАМА.

РОЗДІЛ II.

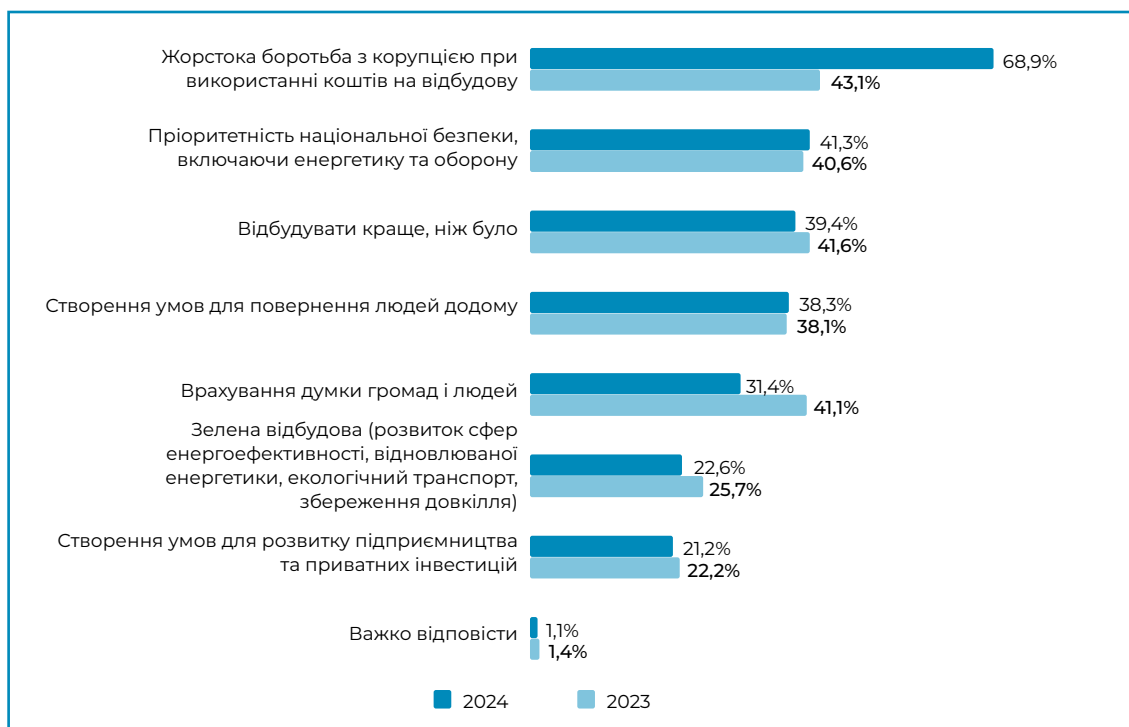
УКРАЇНА МАЙБУТЬОГО: ПОВОЄННА ВІДБУДОВА ТА ЗЕЛЕНІ ПИТАННЯ.

Україна активно планує своє повоєнне відновлення та відбудову, низка ініціатив вже реалізується на практиці. Для ефективної відбудови дуже важливо розуміти, що думають пересічні мешканці про процеси відновлення та відбудови.

Основним принципом, на якому має базуватись повоєнне відновлення України, на думку 68,9% українців, є жорстка боротьба з корупцією при використанні коштів на відбудову. Наступна трійка лідерів – пріоритетність національної безпеки, включаючи енергетику та оборону (41,3%), відбудувати краще, ніж було (39,4%) та створення умов для повернення людей додому (38,3%). Респонденти не пов'язують питання створення умов для повернення додому зі створенням умов для розвитку підприємництва та приватних інвестицій, яке набрало найменше підтримки.

Зелена відбудова (розвиток сфер енергоефективності, відновлюваної енергетики, екологічний транспорт, збереження довкілля) є пріоритетною лише для 22,6%.

Принципи повоєнної відбудови

Джерело: всеукраїнське соціологічне опитування, 2024, соціологічна агенція ФАМА.

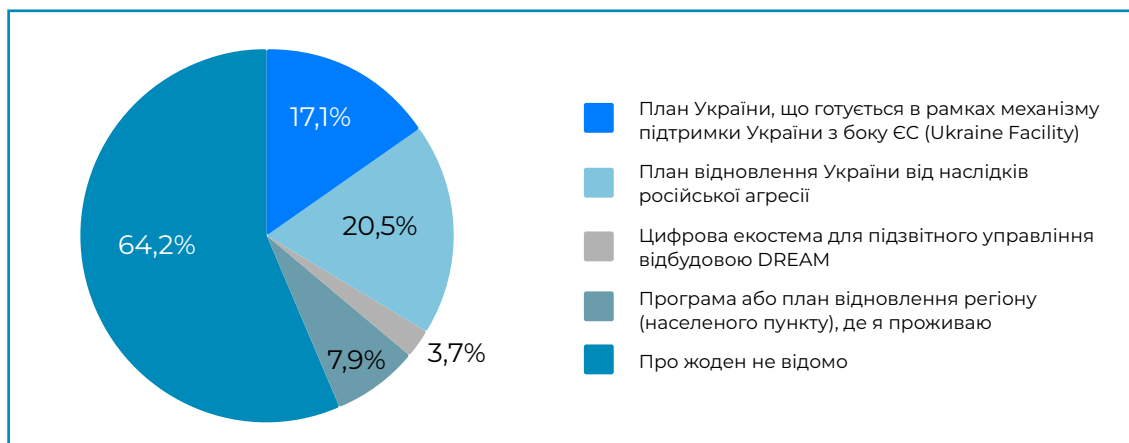
Якщо порівняти результати опитування 2024 року з результатами 2023 року, то ми побачимо низку відмінностей. Зокрема, спостерігається зростання підтримки жорсткої боротьби з корупцією при використанні коштів на відбудову. Цей показник зріс з 43,1% у 2023 році до 68,9% у 2024 році. Майже без змін залишилось ставлення до таких принципів, як відбудувати краще, ніж було (41,6% у 2023 році та 39,4% у 2024 році), пріоритетність національної безпеки (40,6% у 2023 році та 41,3% у 2024 році), створення умов для підприємництва (22,2% у 2023 році та 21,2% у 2024 році), створення умов для повернення людей додому (38,1% у 2023 році та 38,3% у 2024 році).

Скоротилась частка тих, для кого важливим був принцип врахування думки громад і людей (з 41,1% у 2023 році до 31,4% у 2024 році).

На жаль, скоротився навіть незначний відсоток тих, хто підтримує відбудову на зелених принципах. Якщо у 2023 році частка таких респондентів складала 25,7%, то у 2024 році – 22,6%.

Мешканці України погано поінформовані про процеси та інструменти повоєнного відновлення України: 64,2% респондентів не знають про жоден з процесів планування відбудови. Найнижчий показник отримала цифрова екосистема для підзвітного управління управління відбудовою DREAM (3,7%). І хоча уряд намагається комунікувати про процеси відбудови, зокрема й про DREAM, вочевидь цього недостатньо для належного розуміння процесів пересічними українцями.

Про які процеси повоєнного відновлення Вам відомо?

Джерело: всеукраїнське соціологічне опитування, 2024, соціологічна агенція ФАМА.

За останніми оцінками уряду сума збитків, завданих довікілью російською агресією, складає близько 146 млрд гривень. Ми запитали учасників опитування про їхнє бачення розподілу компенсації екологічних збитків, якщо Україна отримає їх від росії. **Попри те, що мова йде про компенсацію екологічних збитків, мешканці не схильні віддавати їх на відновлення довкілля (очистку водойм і річок, відновлення лісів, заповідників та інших природних територій).** За використання коштів на екологічні цілі висловилося лише 31,8% респондентів.

Три пріоритети, куди б мали спрямовуватися кошти з компенсації екологічних збитків, на думку людей є: підтримка та розвиток армії (61,6%), відновлення житла та інфраструктури (57,1%) та компенсації людям, що постраждали внаслідок воєнних дій (55,6%). Найменший відсоток отримали першочергові соціальні потреби (18,5%) та відновлення енергетики (29,9%).

Спрямування коштів від компенсації екологічних збитків

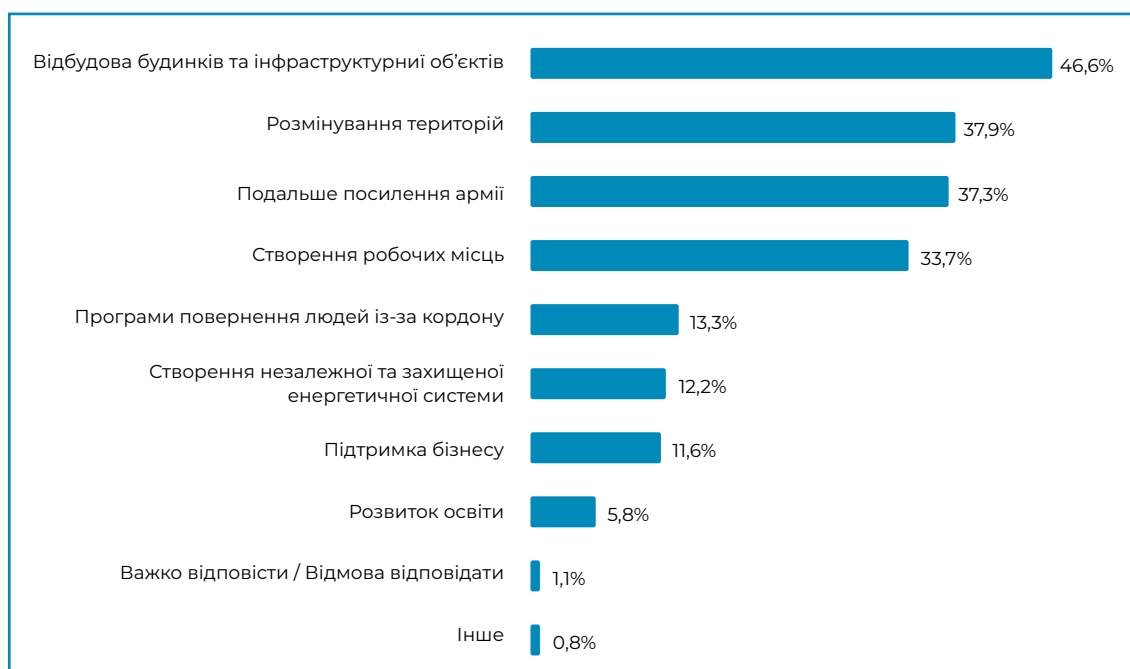

Джерело: всеукраїнське соціологічне опитування, 2024, соціологічна агенція ФАМА.

Опитані українці вважають, що повоєнну відбудову і розвиток України необхідно розпочинати з відбудови будинків та інфраструктурних об'єктів. Так вважає 46,6% респондентів. Наступними напрямками є розмінування територій (37,9%), подальше посилення армії (37,3%) та створення робочих місць (33,7%). Тим не менше, респонденти не пов'язують питання створення робочих місць з підтримкою бізнесу (11,6%) чи розвитком освіти (5,8%). **Саме розвиток освіти набрав найменше підтримки як напрямок повоєнного відновлення та розвитку України, хоча він є передумовою створення робочих місць та розвитку бізнесу.**

Невисокий рівень підтримки також спостерігається щодо створення незалежної та захищеної енергетичної системи (12,2%) та програм повернення людей з-за кордону (13,3%).

З чого розпочинати повоєнне відновлення та розвиток?

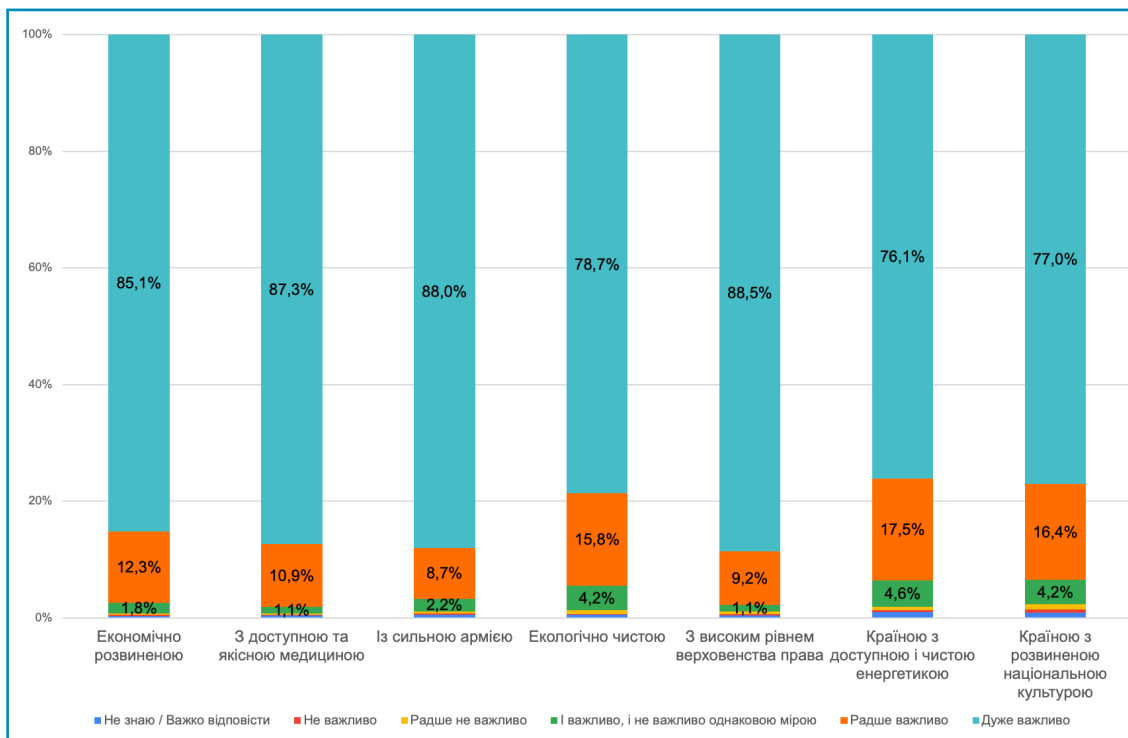

Джерело: всеукраїнське соціологічне опитування, 2024, соціологічна агенція ФАМА.

Також ми запитали респондентів про бачення України майбутнього, пропонуючи їм оцінити (від «дуже важливо» до «неважливо») питання важливості економічного розвитку, доступної та якісної медицини, сильної армії, чистого довкілля, високого рівня верховенства права, доступної і чистої енергетики, розвиненої національної культури. Усі запропоновані характеристики майбутньої України є важливими, жодна з них не набрала менше 77% («дуже важливо»). Більше 80% отримали такі сфери: розвиток економіки, медицина, армія, верховенство права. В межах 76-78% - сфери довкілля, енергетики та культури. Якщо згрупувати дві оцінки «дуже важливо» і «важливо», то кожна з категорій отримала не менше 93% підтримки.

Це мабуть єдине запитання у рамках цього соціологічного опитування, де прослідковуються регіональні відмінності: мешканці заходу України більш стримані у виставлянні високих оцінок у порівнянні з жителями інших регіонів.

Бачення України майбутнього

Джерело: всеукраїнське соціологічне опитування, 2024, соціологічна агенція ФАМА.

Також ми запитали українців про їх бачення майбутнього міст, зокрема щодо характеристик, які їм важливі. **На першому місці виявилось питання комфорту: 72,4% обрали зручність для задоволення повсякденних потреб мешканців.** Наступна четвірка важливих характеристик, що отримали майже однаковий рівень підтримки: якомога зеленіші міста (60,5%), з чистими місцевими водоймами (59,1%), з пунктуальним громадським електротранспортом та добре продуманими його маршрутами (57,4%), з промисловістю без шкідливих викидів та з мінімальними відходами (56,8%).

Найменше підтримки (29,1%) отримали міста з садами і грядками на пустирях, дахах, у приміщеннях.

Загалом високий відсоток обраних варіантів щодо бачення міст майбутнього свідчить про те, що усі запропоновані характеристики є важливими для сучасних містян.

Характеристики українських міст майбутнього

Джерело: всеукраїнське соціологічне опитування, 2024, соціологічна агенція ФАМА.

РОЗДІЛ III.

ВСТУП УКРАЇНИ ДО ЄС

Українці не отримують достатньо інформації з питань майбутнього членства в ЄС. Більше того, показники поінформованості лише знизились, порівняно з результатами опитування 2023 року.

Про вплив євроінтеграційних реформ особисто на людей має уявлення лише 32,1% опитуваних, а про вимоги, які висуваються до України - 33,4%.

Робоча сила (55,3%), земля (чорнозем, ліси) (53,2%) та сировинна база (42%) - найважливіші вигоди, які, на думку українців, отримає ЄС від вступу України.

Лише 32,7% респондентів визначили ринок збуту європейських товарів та послуг важливим аспектом у контексті вигод, які отримає ЄС від вступу України.

Найменшою вигодою від вступу України в ЄС для європейців українці вважають культурну спадщину України (7,4%).

Українці вважають, що основною вигодою для України від членства в Європейському Союзі є збільшення обсягів інвестицій (39,6%). Друге та третє місце в рейтингу - це зменшення рівня корупції та підвищення прозорості влади (35,4%), а також зростання економіки та створення нових робочих місць (33,8%) відповідно.

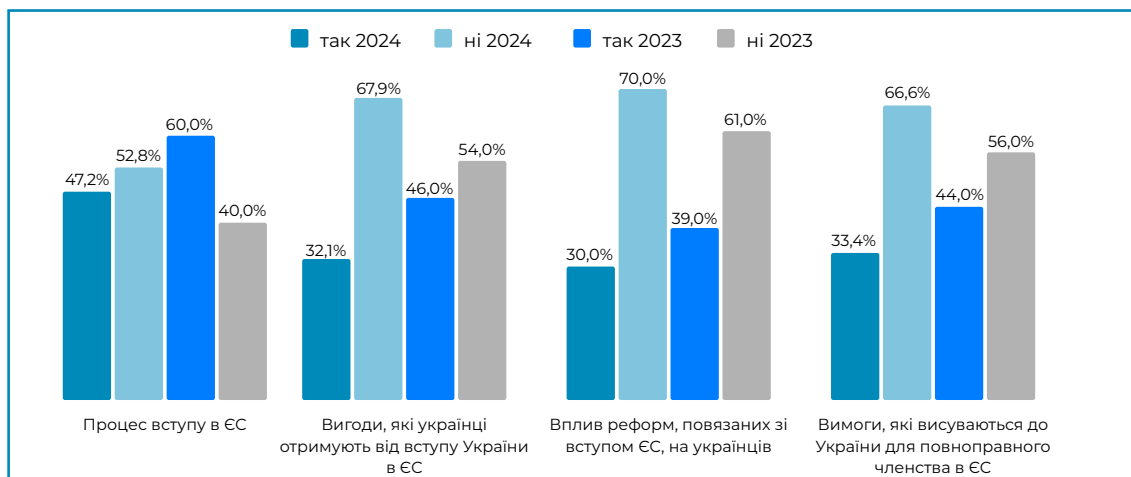
Згідно з результатами опитування, українці ставляться до делегування прийняття важливих рішень Європейському Союзу нейтрально (28,3%), радше позитивно (23,8%) та позитивно (23,0%).

У зв'язку з тим, що Україна отримала статус країни кандидата на вступ в ЄС та найближчим часом очікує на початок переговорного процесу, важливо знати, що думають українці про майбутнє України в Європейському Союзі та на скільки вони поінформовані про процеси, які відбуваються.

Більшість опитаних вважає, що не отримує достатньо інформації про процес вступу України до ЄС (52,8%). Лише 32,1% мають уявлення про те, які вигоди матимуть українців від вступу в ЄС. Лише 33,4% респондентів знають, які вимоги висуваються до України для повноправного членства в ЄС.

Особливо вирізняються дані щодо поінформованості про вплив реформ, пов'язаних зі вступом в ЄС, на українців. Про це знають лише 30% українців, що взяли участь в опитуванні.

Поінформованість українців про вступ до ЄС

Джерело: всеукраїнське соціологічне опитування, 2024, соціологічна агенція ФАМА.

Якщо порівняти отримані результати опитування 2024 року з результатами 2023 року, то можна помітити певні зміни в обізнаності громадян щодо вступу в ЄС, проте не в кращий бік. **На жаль, рівень поінформованості лише впав щодо усіх запропонованих опцій, пов'язаних з процесом вступу України в ЄС. Особливо це показово щодо впливу реформ, де частка людей, які мають недостатньо інформації, зростає з 61% до 70%.**

Аналогічна ситуація спостерігається також щодо процесу вступу в ЄС: у 2023 році 60% респондентів мали достатньо інформації з цього питання, а у 2024 році їх частка зменшилась до 47,2%. Якщо у 2023 році про вигоди від вступу в ЄС були обізнані 46% українців, то у 2024 році частка таких скоротилась на 13,9%.

Таким чином, ми бачимо дуже низький рівень поінформованості пересічних українців про вступ України до ЄС та пов'язані з цим вигоди, вимоги та реформи. Брак поінформованості можна пояснити слабкою інформаційною політикою, яка проводиться серед населення України: громадяни отримують лише фактичну інформацію, без пояснення деталей та особливостей. Відсутність поінформованості може зробити українців легкою мішенню для маніпуляцій та антиєвропейських кампаній, зокрема й російських, у майбутньому.

На думку українців три найважливіші вигоди, які отримає ЄС від вступу України – це робоча сила (55,3%), земля (чорнозем, ліси) (53,2%) та сировинна база (42%). Наступні дві вигоди від вступу України до ЄС для самих європейців пов'язані із ринком товарів та послуг: 32,7% українців зазначали отримання ЄС ринку збуту європейських товарів та послуг в Україні, а 27,3% – дешеві українські товари та послуги для європейського ринку. Наступна вигода, що отримала 26% підтримки, пов'язана радше із збройною агресією росії проти України, а саме посиленням безпеки ЄС.

Які, на Вашу думку, основні вигоди отримає ЄС від вступу України?

Джерело: всеукраїнське соціологічне опитування, 2024, соціологічна агенція ФАМА.

Найменший відсоток підтримки (7,4%) отримала вигода щодо культурної спадщини України, що означає, що українці швидше сприймають питання вигод у матеріальному плані, аніж в плані цінностей.

Тим не менше, кожен десятий українець вважає, що усі перелічені твердження можна вважати вигодами, які отримає ЄС від вступу України. Також ми звернули увагу на досить високий відсоток українців, яким важко було відповісти на дане запитання (5,8%).

Визначено, що основною вигодою від членства в Європейському Союзі, на думку громадян України, є збільшення обсягів інвестицій (39,6%). Це свідчить про те, що українці розглядають ЄС як потенційного стратегічного партнера, який може сприяти економічному розвитку та створенню нових можливостей для країни, особливо враховуючи потреби повоєнної відбудови України.

Топ-три вигоди, які отримає Україна від членства в ЄС

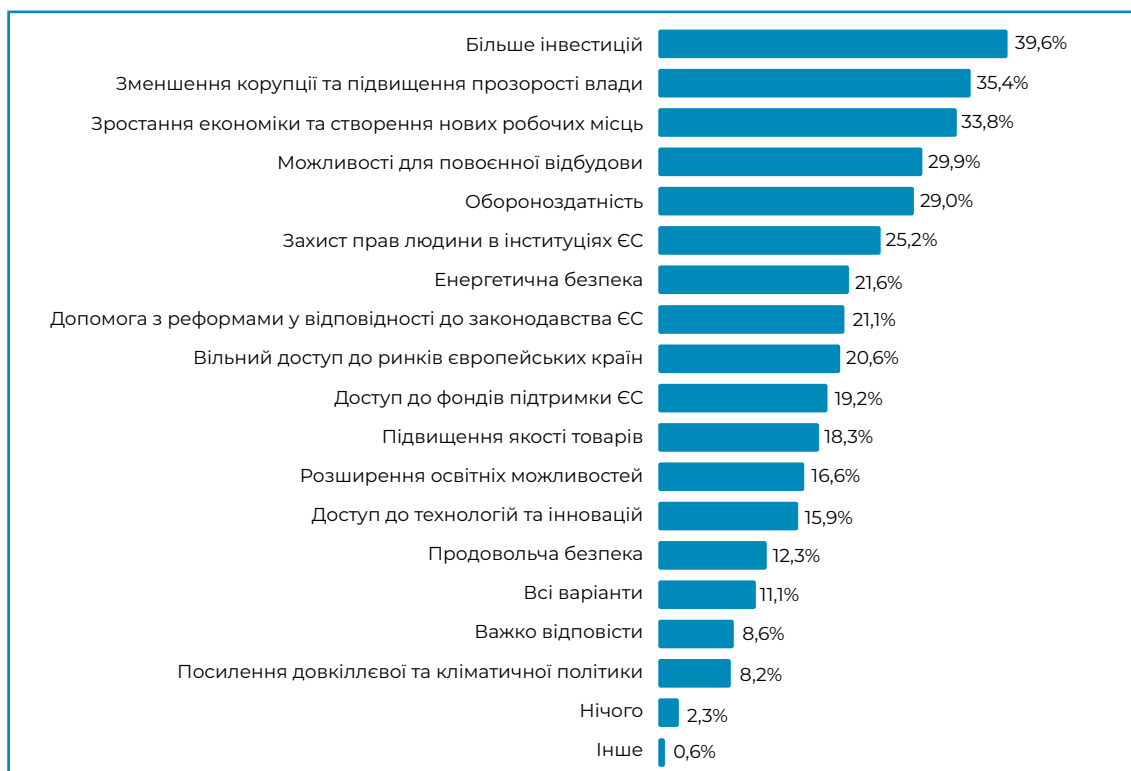

Джерело: всеукраїнське соціологічне опитування, 2024, соціологічна агенція ФАМА.

Друге та третє місце в рейтингу - це зменшення рівня корупції та підвищення прозорості влади (35,4%), а також зростання економіки та створення нових робочих місць (33,8%) відповідно. Це свідчить про те, що громадяни України сподіваються, що членство в ЄС принесе системні зміни, спрямовані на подолання корупції та недоліків у владних структурах. Зростання економіки та створення нових робочих місць визначені як ключові фактори, які можуть покращити якість життя громадян та сприяти сталому економічному розвитку країни.

Ці пріоритети громадян вказують на те, що членство в ЄС розглядається не лише як формальна асоціація, але і як інструмент для вирішення внутрішніх проблем України. Зокрема, вони відображають сподівання громадян на позитивний вплив Європейського Союзу на ключові сфери економіки, влади та боротьби з корупцією в Україні.

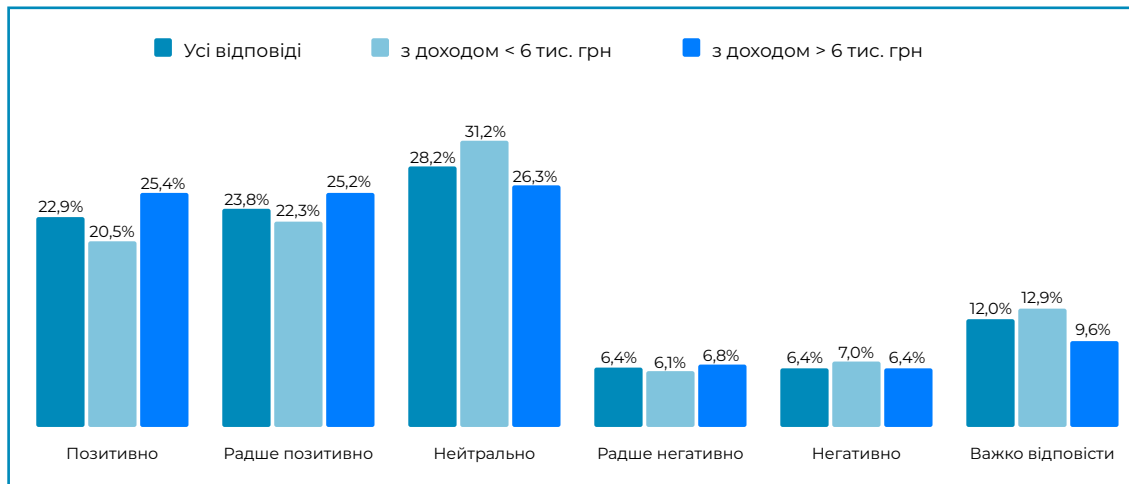
Які, на Вашу думку, основні вигоди отримає Україна від членства в ЄС?

Джерело: всеукраїнське соціологічне опитування, 2024, соціологічна агенція ФАМА.

Усі запропоновані варіанти вигод від вступу в ЄС для України обрали лише 11,1% українців. Варто зазначити, що 8,6% опитаних не змогли відповісти на дане питання. Тобто кожен десятий опитаний українець не розуміє комплексу вигод, які можуть з'явитись від вступу України в ЄС. Це ще раз підтверджує необхідність проведення інформаційної роботи з громадянами України.

Як ви ставитесь до того, що після вступу України до ЄС деякі важливі рішення, які сьогодні приймає Верховна Рада чи Уряд, будуть прийматись виключно на рівні ЄС (зокрема, митна політика, зовнішня торгівля)?

Джерело: всеукраїнське соціологічне опитування, 2024, соціологічна агенція ФАМА.

Також слід звернути увагу на те, що, відповідно до результатів опитування, українці ставляться до делегування прийняття важливих рішень на рівні Європейського Союзу нейтрально (28,3%), радше позитивно (23,8%) та позитивно (23,0%). Тобто, більше половини українців схвально ставляться до того, що певні рішення у майбутньому будуть прийматись на рівні ЄС, а не на національному. Ці результати можна сприймати як важливий сигнал щодо довіри громадян України до інституцій ЄС, так і бажання, щоб важливі рішення приймались не українською владою, а на рівні ЄС.

